

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 2, ročník 12., vydané v júni 2024

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Èze, Francúzsko. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišin, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

Mgr. Jakub Köry, PhD. (School of Mathematics & Statistics, University of Glasgow, Glasgow)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

FAKTORY OVPLYVŇUJÚCE VZŤAH K VOĽNÉMU ČASU MLADÝCH ĽUDÍ

INFLUENCING FACTORS RELATION TO THE FREE TIME OF YOUNG PEOPLE

Martina Zelizňáková, Milan Kocík¹

Martina Zelizňáková pôsobí ako denná doktorandka na Vysokej škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Vo svojej dizertačnej práci sa venuje vplyvu sociálneho prostredia na vývoj vybranej skupiny obyvateľstva so zameraním na mládež s previazanosťou zvyšovania bezpečnostných rizík v spoločnosti. Milan Kocík pôsobí ako denný doktorand na Vysokoj škole bezpečnostného manažérstva v Košiciach. Vo svojej dizertačnej práci sa venuje drogovej kriminalite.

Martina Zelizňáková works as a full-time doctoral student at the University of Security Management in Košice. In his dissertation, he deals with the influence of the social environment on the development of a selected group of the population, with a focus on youth, with the connection to the increase of security risks in society. Milan Kocík works as a full-time doctoral student at the University of Security Management in Košice. In his dissertation, he deals with drug crime.

Abstract

Free time plays a very important role in today's hectic society. Today's fast pace of life and constant pressure to perform can lead to exhaustion and stress. Leisure activities represent an important time for relaxation, regeneration and coping with daily obligations, be it work or study. It is essential that we pay attention to how efficiently we spend our free time and know how to use it most beneficially for our physical, mental and emotional health. The article is devoted to the factors that influence the free time of young people, among them mainly family, peer groups and, last but not least, the economic factor. Key words: Young Science, scientific journal.

Key words: free time, young person, family, peer groups

Abstrakt

Voľný čas hrá v dnešnej hektickej spoločnosti veľmi dôležitú úlohu. Súčasné rýchle tempo života a neustály tlak na dosahovanie výkonu môžu viesť k vyčerpaniu a stresu. Voľnočasové aktivity predstavujú dôležitý čas na relaxáciu, regeneráciu a vyrovnanie sa s každodennými povinnosťami, či už pracovnými alebo študijnými. Je nevyhnutné, aby sme venovali pozornosť tomu, ako efektívne trávime náš voľný čas a aby sme ho vedeli využiť

¹ Adresa pracoviska: Ing. Martina Zelizňáková, JUDr. Milan Kocík, MBA,LL.M, Vysoká škola bezpečnostného manažérstva v Košiciach, Košťova 1, 040 01 Košice
E-mail: martina.zeliznakova@vsbm.sk, kocik5@seznam.cz

najprospešnejšie pre naše fyzické, mentálne a emocionálne zdravie. Príspevok sa venuje faktorom, ktoré ovplyvňujú voľný čas mladých ľudí, medzi ne patrí hlavne rodina, rovesnícke skupiny a v neposlednom rade ekonomický faktor.

Kľúčové slová: voľný čas, mladý človek, rodina, rovesnícke skupiny

Úvod

Dnešná spoločnosť vynakladá veľké úsilie a prostriedky na to, aby zabezpečila zdravý vývoj mládeže, a tým aj celej našej spoločnosti. Medzi základné úlohy politického, sociálneho a kultúrneho rozvoja našej spoločnosti patrí aj výchova mladej generácie a jej príprava na život a prácu v rozvinutej spoločnosti. Mládež má byť zdravá, vzdelaná, dobre pripravená na život, aby sa orientovala na všetky pokrokové hodnoty, ktoré ľudstvo vytvorilo. Preto všetky štátne a spoločenské inštitúcie musia jednotne pôsobiť na mladé pokolenie pri formovaní svetonázoru, demokratického vedomia a morálky. Mimoriadnu pozornosť a sústredené úsilie treba pri tom venovať mládeži, ktorá koná v rozpore s morálkou, v rozpore so zásadami spoločenského spolunažívania a konania. Kriminalita mladistvých so svojimi špecifickými rysmi je oprávnené považovať za veľmi nebezpečný spoločenský jav. Páchatelia z radov detí a mládeže sú potencionálni recidivisti, nakoľko protispoločenské návyky získané v mladom veku často pretrvávajú aj v dospelosti, ak sa včas neodstránia vhodnou prevýchovou.

Vývoj osobnosti

Dôležitým faktorom pri výskyte sociálno-patologických javov je charakteristická vlastnosť osobnosti. Veľkú úlohu zohráva prostredie v ktorom sa človek vyskytuje od narodenia ako aj jeho vývoj a socializácia do spoločnosti. Všetky tieto podmienky majú vplyv na život človeka, jeho spolunažívanie v spoločnosti ako aj jeho správanie sa. Osobnosť človeka môže vzniknúť iba vtedy, ak sa včlení do spoločenskej činnosti. Vzťahy človeka k druhému človeku, vzťahy kolektívu a vzťah k práci sú základom uvedomeného postoja osobnosti k celej spoločnosti. Vývoj osobnosti dieťaťa je súčasne socializáciou, včleňovaním sa do konkrétnych spoločenských vzťahov.

Sociálne špecifiká jedinca

Socializácia je celkový proces, v priebehu ktorého sa človek ako biologický tvor stáva prostredníctvom sociálnej interakcie a komunikácie s druhými sociálnou bytosťou schopnou správať sa ako člen určitej skupiny či spoločnosti. Socializácia spočíva aj v osvojovaní hodnôt, noriem a spôsobov rokovaní zrozumiteľných a platných v danej kultúre či subkultúre. S procesom socializácie je úzko spojený prechod z istých rolí a s nimi spojenými hodnotami a normami na roly nové a novo definované, preto tu môže dochádzať k vzniku určitého napätia. Takéto napätie sa prejaví ako vonkajší konflikt jedinca so spoločnosťou a občas vedie až k sociálnej anémii. Kvôli tomu je priebeh socializácie značne ovplyvnený hospodárskymi, kultúrnymi a sociálnymi pomermi v spoločnosti. (Vodáková, A. a Petrušek, M., 1996)

V priebehu posledných rokov dochádza v dôsledku meniacich sa podmienok na akceleráciu biologického dozrievania. Inverzne sa predlžuje odborná príprava a posúva sa vek, v ktorom je ukončená základná socializácia, mladí ľudia si osvojujú spoločenské úlohy a získavajú plnohodnotný sociálny status. Toto všetko má praktické sociálne dopady, proces

osamostatňovania sa ešte viac predžil, napríklad vplyv bytového problému alebo nízke počiatkové platy absolventov stredných a vysokých škôl.

Mládež v spoločnosti zaujíma špecifické postavenie, ktoré sociologicky označujeme ako jej sociálnu pozíciu či sociálny status. S týmto postavením súvisí priamo všetko, čo pomáha tvoriť vedomie a postoje mládeže, jej záujmy, potreby a požiadavky. Mládež sa vyznačuje niektorými typickými zákonitosťami svojho počínania a správania sa. Svoju určitú sociálnu úlohu, ktorá je primeraná v stupni hospodárskeho a kultúrneho rozvoja danej spoločnosti, do ktorej štruktúry patrí, označujeme v sociológii súhrnne ako spoločenskú úlohu. (Turek, J. a Oborská, J., 1970)

Postavenie mládeže v spoločnosti

Mládež predstavuje špecifickú spoločensko-demografickú skupinu osôb vo veku od 14 do 30 rokov. Mládež je výrazne ovplyvňovaná nadregionálnymi trendmi, ktoré sa odzrkadľujú v kultúrnych preferenciách a životnom štýle nastupujúcej generácie. Hlavnými kritériami, na základe ktorých môžeme zhodnotiť sociálne postavenie mládeže, sú životné podmienky, vplyv a prestíž. Rodinné zázemie obsahuje predovšetkým kultúrnu a vzdelanostnú úroveň rodičov a materiálne podmienky rodiny. S týmito faktormi sa zlučuje príležitosť na utváranie takých medziľudských vzťahov, ktoré sú predpokladom pre vzájomnú pomoc a solidaritu v širšom lokálnom prostredí. Pod schopnosťami mládeže rozumieme jeho teoretické vedomosti a praktické zručnosti, ale aj vôľu, vytrvalosť a dôslednosť, poznanie svojich túžob a cieľov. K osobnostnej výbave dospelujúceho patrí kreativita, komunikatívnosť a flexibilita. Na utváraní spomínaných schopností sa podieľa vzdelávanie, výchova, ale tiež rodinné prostredie. (Pubhtml5,2020)

Mládež prechádza svojimi vývojovými etapami. Po primárnej socializácii človeka v rodine a výchovno-vzdelávacích inštitúciách pokračujú zložité procesy individualizácie a personalizácie. Priebeh osamostatňovania sa pritom uskutočňuje na základe osvojených hodnôt a noriem ešte v období primárnej socializácie. Nezávládnutie týchto procesov môže vyústiť do sociálno-patologického správania, alebo sociálnej hrozby. Sociálna hrozba sa vyznačuje uprednostňovaním osobných záujmov, ktoré chce človek dosiahnuť bez ohľadu na platné spoločnosťou uznané a vynucované normy. Vo vymedzenej polohe sa takéto správanie stáva samostatnou normou.

Využitie voľného času – forma prevencie sociálno-patologického správania

Sociálno-patologické teórie veľakrát vychádzajú z toho, že v spoločnosti existujú dlhodobé štrukturálne nedostatky. Najlepším a najefektívnejším spôsobom ako proti týmto sociálno-patologickým javom bojovať je prevencia, úsilie o zmenu v spoločnosti. Úsilie, ktoré vychádza z empirického výskumu, sociologickej, ekonomickej a právnej teórie a ich prepojenia navzájom. Jeho úloha je v úsilí odstránenia spoločenského negatívneho javu, akým je napríklad chudoba, nezamestnanosť, konflikty v spoločnosti a mnohé ďalšie.

Využitie voľného času môže byť veľmi účinnou formou prevencie sociálno-patologických javov. Trávenie voľného času rôznymi pozitívnymi aktivitami a záujmami môže poskytnúť mladým ľuďom štruktúru, zmysel a pocit príslušnosti k celému spoločenstvu.

Prevenca sociálnych patologických javov by mala začať už v mladom veku a správne vedenie voľného času môže byť jedným z kľúčových prvkov tejto prevencie. Poskytnutie mladým ľuďom možností na aktívne a zmysluplné využitie voľného času môže viesť k zníženiu rizika vzniku negatívnych behaviorálnych vzorcov a podporiť ich celkový rozvoj a pohodu. Súčasná mládež má k dispozícii veľa možností ako naložiť so svojim voľným časom. Jednou z veľmi aktuálnych úloh súčasnej spoločnosti je nasmerovať mládež k tomu, aby svoj voľný čas využívala efektívne a správne. Týmto krokom by zároveň napomáhala zamedzovať nežiadúcim spoločenským javom. Touto iniciatívou má spoločnosť možnosť ponúknuť mládeži kvalitné využívanie voľného času ponukou voľnočasových aktivít. Tým by súčasne pôsobila na skupiny mládeže, ktoré inklinujú k sociálno-patologickým prejavom správania a tak ich eliminovala. (Prohuman,2015)

K faktorom, ktoré ovplyvňujú vzťah k voľnému času patrí hlavne rodina, rovesnícke skupiny, ekonomické faktory.

Rodina

Rodina je primárnou sociálnou skupinou spoločnosti. Každá rodina je jedinečná a vytvára si svoje vlastné tradície a zvyky vo voľnom čase. Dôležitým prvkom pri trávení voľného času v rodine je komunikácia medzi jej členmi. Rodinné stretnutia, spoločné výlety, športové či kultúrne podujatia a rôzne iné aktivity prispievajú k posilneniu vzťahov a vytváraniu spoločných zážitkov. Voľný čas je dôležitým časom pre výchovu detí a formovanie ich charakteru a hodnôt. V dnešnej uponáhľanej dobe je často ťažké nájsť čas na spoločné aktivity v rodine, ale je dôležité si ho vytvoriť. Spoločne strávený čas môže posilniť rodinné väzby a priniesť radosť a pohodu do každodenného života. Voľný čas v rodine by mal byť načasovaný tak, aby predstavoval vyváženú kombináciu medzi individuálnymi záujmami členov rodiny a spoločnou aktivitou, ktorá ich spojí a posilní ich vzťahy. (Hofbauer, 2004)

Rovesnícke skupiny

Rovesnícke skupiny môžu byť pre mladých ľudí dôležitým prostredím pre socializáciu, osobnostný rozvoj a budovanie priateľstiev. Vďaka nim môžu mladí ľudia nájsť podobne zmýšľajúcich priateľov, s ktorými môžu zdieľať spoločné záujmy a zážitky. Skupiny môžu mať rôzne formy a štruktúry, od neformálnych partii a priateľských kruhov až po organizované záujmové skupiny a kluby. V rámci týchto skupín mladí ľudia môžu rozvíjať svoje záujmy a schopnosti, učiť sa tímovej práci, komunikácii a konfliktovému riešeniu. Taktiež môžu vďaka nim nadviazať kontakt s novými kultúrami, tradíciami a spôsobmi myslenia. Môžu pomáhať mladým ľuďom riešiť osobné problémy a problémy v rámci rodiny či školy. Poskytujú im podporu a porozumenie zo strany rovesníkov, čo môže byť pre nich veľmi dôležité v období adolescencie, keď hľadajú svoje miesto vo svete a formujú svoju identitu. V konečnom dôsledku možno povedať, že majú veľký vplyv na spôsob, ako mladí ľudia trávia svoj voľný čas a ako sa formuje ich osobnosť. Sú dôležitým ďalším faktorom spoločenského prostredia, ktorý ovplyvňuje ich život a rozvoj. (Pávková a kol., 2002).

Na druhej strane, rovesnícke skupiny môžu byť aj prostredím, kde sa mladí ľudia môžu stretnúť s rôznymi sociálno-patologickými javmi a negatívnymi vplyvmi. Extrémistické skupiny, užívanie drog, násilie alebo porušovanie zákonov sú len niektoré z možných

negatívnych aspektov, ktoré sa môžu vyskytnúť v rovesníckych skupinách. Keďže mladí ľudia sú vo veku osobnostného rozvoja a formovania svojich hodnôt a postojov, môžu byť náchylní k vplyvom zo strany svojich rovesníkov. Tlak na konformitu a snaha o akceptáciu môže viesť k situáciám, kde mladí ľudia budú prijímať nevhodné správanie len preto, aby boli prijatí v rovesníckej skupine. (Matoušek - Kroftová, 2003)

Ekonomické faktory

Finančné ťažkosti môžu mať výrazný vplyv na spôsob, ako mladí ľudia trávia svoj voľný čas. Nedostatok financií môže obmedziť prístup ku kvalitným voľnočasovým aktivitám a zdrojom zábavy. Pre niektorých mladých ľudí môže byť finančná situácia prekážkou pri zapojení sa do organizovaných aktivít, ako sú športové krúžky, umelecké dielne alebo hobby aktivity, ktoré si vyžadujú investície do vybavenia alebo kurzov. Tí mladí ľudia, ktorí nedisponujú dostatočnými finančnými prostriedkami, sa musia vyrovnávať s obmedzenými možnosťami trávenia voľného času. Môžu sa stretnúť s pocitom vylúčenia alebo nedostatočnej participácie na spoločenských aktivitách, ktoré sú pre ich rovesníkov bežné. Niektorí môžu byť nútení hľadať alternatívne a lacnejšie formy zábavy, zatiaľ čo iní môžu skončiť v pasívnom správaní alebo riskantných situáciách, ako je kriminalita, drogy alebo iné formy deviantného správania. (Hanuliakova, J., 2020)

Záver

Je dôležité, aby spoločnosť, inštitúcie, rodičia a pedagógovia komunikovali s mladými ľuďmi o rizikách spojených s nevhodným správaním a pomáhali im budovať zdravé vzťahy a hodnoty. Pomáhať mladým ľuďom vyvíjať kritické myslenie, schopnosť rozhodovať sa samostatne a byť odolný voči negatívnym vplyvom. Vytváranie prístupných a bezplatných voľnočasových aktivít, programov podpory alebo grantov môže byť spôsobom, ako podporiť aktívne a zdravé trávenie voľného času pre všetkých mladých ľudí, vrátane tých, ktorí majú obmedzené finančné možnosti. Aktivity, ako sú šport, umenie, dobrovoľníctvo, vzdelávanie alebo kultúrne podujatia, môžu poskytnúť zdravý a konštruktívny spôsob trávenia času, ktorý podporuje rozvoj rôznych zručností a schopností. Tieto aktivity tiež môžu pomôcť v budovaní sociálnych väzieb, rozvoji sebavedomia a sebarealizácie a zlepšení emocionálneho stavu.

*Tento článok odporúča na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
doc. RNDr. František Olejník, CSc., DBA*

Použitá literatúra

1. Časopis vidieckeho parlamentu na Slovensku. *Náš vidiek*. 2020. [online]. [cit. 2024-04-25]. Dostupné z: https://pubhtml5.com/jhrr/khva/brozura_A5/
2. HANULIAKOVÁ, J., *Pedagogika voľného času a výchova vo voľnom čase*. 2020. VŠ DTI, Dubnica nad Váhom. ISBN 978-80-8222-008-3 [online]. [cit. 2024-04-26]. Dostupné z: <https://www.dti.sk/data/files/file-1612167807-6017ba7f0f1b9.pdf>
3. HOFAUBER, B., 2004. *Děti, mládež a volný čas*. Praha: Portál, 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
4. MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A., 2003 *Mládež a delikvencia*. 2. vyd. Praha: Portál. 83 s. ISBN 80 7178-771-X.

5. PÁVKOVÁ, J. a kol., 2002. *Pedagogika voľného času*. Praha : Portál, 34 s. ISBN 80-7178-711-6.
6. Prohuman. *Sociálno-patologické javy a ich vplyv na život*. 2015. [online]. [cit. 2024-04-26]. Dostupné z: https://www.prohuman.sk/files/Zbornik_Alumnii_2015.pdf
7. TUREK, J. a OBORSKÁ, J., 1970. *Malý sociologický slovník*. vydalo Svoboda v Prahe: s. 614.
8. VODÁKOVÁ, A. a PETRUSEK, M., 1996. *Veľký sociologický slovník*, zväzok 1. vydalo Karolinum. 747 s. ISBN 80-7184-16-41.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189